

Libretto till kammaroperan

Björnen och fiolspelaren

av Lilian Goldberg

Föreställande skog

*I skogen finns ett väsen
som vill tala enkelt,
lika enkelt som tonerna
från flodpojkens fiol.*

Fiolspelarens glada sång

*Fältet vet att tiga.
Solen vet att enkelt visa sig.
Bara tungan fladdrar.*

*Fisken vet att inte söka land.
Fågeln vet att flyga.
Bara handen hämtar.*

*Natten vet att bädda mörkt och tyst.
Natten vet att vila.
Bara hjärtat, hjärtat.*

*Men ingen blomma,
Inget vatten flyter
Förgäves.*

*Ingen droppe,
Ingen flinga snö faller
Utan jord.*

*Ingen tystnad,
Ingen sjungen sång blir
Utan öra.*

Ingen människa föds utan bo.

*Varje språng som vågas,
varje väntan
är iver mot närmre läger.*

*Varje höst som flyr,
varenda dunge
ska bilda skydd och hem.*

*Varenda natt som höljer oron,
varenda skymning som sinar ut
sätter en stämma i synlöst väntande klanger.*

Berättaren

*Så rör sig tonerna lätta,
födda att inte störa.
De vet nog allt,
vad som händer och tilldrar.*

*En björn följer sången,
drar fram längs flodens bana,
stannar skyggt vid gläntan,
blyg för öppna ängens ljus.
Den tittar stumt på spelaren,
som leker med sin fela,
och ser all världen för sig
i granna bild på bild.*

*Med varje ton som lämnas
till luften, fritt att löpa,
gör björnens blod en vända
runt jordens varje land.*

Kör tillkommer, t.ex. det understreckade

*Den ser, hur stäppen sveper
i outtröttlig likhet
längs mil på mil och mera,
hur skogen väldigt döljer
i massor mörkets skuggor
gott, ont allt om vartannat.*

*Den ser, hur havet suger,
hur havet suger över
i sug och våg och hävning
till nästa kust och strand,*

*hur berget stålnat blånar
i aftontimman, orört
av suck och flykt och brand.*

*Den ser, hur folket samlas
till kvällens varma bordshörn.*

*Den ser, hur ljus blir mörker,
hur barnen somnar tysta,
hur livet svalnar, ser den.*

*Så slutar sången.
Spelaren får syn på sin gäst.
Han bjuder till en dans på ängen:*

Björnen

*Vad vore denna Jord, om inte våren slutligen
fick tag i några dagar, höll sig fast
och drog sig alltmer nära, där det gäller?*

*Vad vore denna Jord, om inte vintern ändå -
av okynne och trots och kanske också annat otyg -
höll stånd ännu ett slag,
nekade att gå undan,
stal ännu några bistra vindar till sin säck,
väl vetande att det är dags att dra tillbaka?*

*Vad vore denna Jord, om inte förmiddagen
varenda dag med samma glömska trodde
sig aldrig kunna löpa ut
och tvingas vika för de trista, tunga
eftermiddagarna, då allting bara väntar
på att få bli till skymning
och sukta vemodigt och utan tröst
mot svunnet och mot aldrig blivit?*

*Vad vore denna Jord, om inte då och då
ett bolm av okänd lycka fyllde hjärtat
och löste tungans band och handens svårmod
och drog iväg i rytmiskt sköna hopp och dykningar
mot nya, hemligt undangömda utsiktsskullar?*

Berättaren

*En rövare är björnen,
och hans rov är späda lemmar.
Hjärtat smider planer
av vilsna kärleksbilder,
men armarna är bruna
och bryter sköra ögon
till svårt besvikna syner.*

Kören

*Ack visste ändå tassén,
Hur tungt den stöter!
Ack visste ändå hjärtat
Att vända!*

Berättaren

*Men glömsk av varje skillnad
och fylld av dansens klanger
far björnen fram mot spelarn,
mot blanka pannans under
och tar och vill och önskar
och längtar ljuvt och vildsint
att smeka, att famna, en vän att leka.*

*Rädd och farligt fångad
flyr den späde spelaren
med fiol och stråke
långt från björnens tass,
flyr i skräck och häpnad,
sliter sig ur greppet,
skär sig, springer, faller,
faller hårt i floden,
faller rått och otäckt
med fiol och stråke,
simmar trött och sorgset
till andra stranden.*

*Dystert våt och skadad,
sjuk i själ och yta
blir fiol och stråke i vattnet.
Inte kan han spela mer,
spelaren vid flodkanten,
slänger bort*

*och går långt in i skogen.
 Vad trycker i björnen?
 Vad sticker och vrider,
 som bodde i mage och hjärta en annan,
 en större och kantig
 med spetsade hörnen, med knådande lemmar?*

En annan, en främling, en okänd, en ofödd.

Berättaren

*Vad vänder sej tungt?
 Vad stönar och klagar och bråkar,
 som trivdes det sämre,
 som dög inte luften,
 som räckte ej ytan
 Björnen, den lufsar och bufsar sej framåt,
 stöter mot träden,
 river i pälsen,
 andas allt tyngre
 och fattar allt mindre.*

Björnen

*Tyst är skogen,
 tyst och sorgsen,
 tyst och naken
 varje gren.*

*Blygt och skamset
 böjer varje
 mossas sig
 mot sin sten.*

*Grånar himlen,
 släpper sakta
 tunga, våta
 suckar ner.*

*Tyst, så tyst,
 så ljudlöst sörjer.
 Inga toner
 klingar mer.*

Berättaren

*Vad häver i björnen?
 Bröstit vill spricka och sprängas
 och lätta sin fyllnad.
 Därinne bor värme och ljus,
 gissar björnen, och öppnar sin nos
 för att låta det vältra
 i vågor av luft över dunge och dal.*

Kören

*Men ingenting kommer som fattar att lysa.
 Ingenting kommer.
 Ingenting färgar det grå till annat.
 Ingenting kommer.
 Ingenting värmer det trista
 till fåglar och svärmar av bin
 och av vindar,
 som susar sej fram utan hinder och mothåll,
 som väjer för stenar utan en klagan,
 bekymmerslöst dansar emellan.*

Björnen

*Ingenting kommer,
 ingen svarar,
 ingen vill höra
 därinne.*

*Ingenting lockar
 och drar till att dansa.
 Borta är flodpojken,
 tonvännen.*

*Borta är ängen,
 där stegen blev lätta.
 Borta är gläntan,
 där ögat fick se.*

*Sönder och trasad
 är tonernas källa,
 borta.*

*Fältet vet att tiga.
Solen vet att enkelt visa sig.
Bara tungan fladdrar.*

*Fisken vet att inte söka land.
Fågeln vet att flyga.
Bara handen hämtar.*

*Natten vet att bädda mörkt och tyst.
Natten vet att vila.
Bara hjärtat, hjärtat.*

*Men ingen blomma,
Inget vatten flyter
Förgäves.*

*Ingen droppe,
Ingen flinga snö faller
Utan jord.*

*Ingen tystnad,
Ingen sjungen sång blir
Utan öra.*

Ingen människa föds utan bo.

*Varje språng som vågas,
varje väntan
är iver mot närmre läger.*

*Varje höst som flyr,
varenda dunge
ska bilda skydd och hem.*

*Varenda natt som höljer oron,
varenda skymning som sinar ut
sätter en stämma i synlöst väntande klanger.*

Berättaren

*Och björnen hör på luftens vägar
en sång i välkänd melodi,
en sång som en gång for i glädje
längs tingen i dess stora värld.*

*Den sången glider nu i annan tonart
in i örat: en sådan klagan, sådant vemod.
Mörka band från ton till ton.*

*Björnen sänker stilla kroppen,
ligger hjälplös vid ett röse,
söker lägga örat skonsamt
emot jorden, lindra ljuden,
dämpa klangen ifrån klagan.*

Björnen

*Inte höra det som sjunker!
Inte höra längtanssången!
Höra gräset växa!
Höra masken maka!
Höra liv från någonstans!*

Berättaren

*Men ena örat lämnar andra öppet,
och själva Jorden skälver med
i denna saknad efter ton och stämma.*

Fiolspelaren

*Var finns, var finns
ett land,
där ljus och hand
varandra minns?*

*Var bor, var bor
en vän,
där blodet brinner
som ögat ser?*

*Var ser, var ser
vi oss?
Var ser vi oss
och inte tusen bilder?*

Kören blir berg

Berättaren

*Långt borta på ett ödsligt berg vid floden
har spelaren klättrat till toppen
och nynnar sakta efter fiol och stråke,*

*efter öppen rymd och dags att spela.
 Björnen drar tveksamt ut emot sången.
 Småningom hamnar han vid bergets fot
 och ser högt uppe spåde spelaren
 med ögat vänt mot fjärran läger.
 Han börjar avogt klättra uppför stupen.*

Björnen

*En björn är ändå björn
 och rör sig inte gärna bland klippor
 och smala rännor, avgrunder och fall.
 En björn drar helst omkring från ena trädet
 till det andra och nosar lite här och lite där
 och lägger sig att vila ganska ofta
 med några bär i nosen, några vid sin sida
 i räckhåll för en tass
 och undrar över än det ena än det andra:
 när vintern kommer? eller vinden vänder?
 hur molnen tänker sej det hela?
 vad som rasslar bakom vänstra örat där?*

Berättaren

*Och mycket riktigt! Under björnens tassar
 far sten på sten iväg som skott mot dalen!
 Se, hur han snubblar,
 hur han klumpigt står och vacklar!
 Hur sulan inte får ett säkert stöd att vila på!
 Hur pälsen rivs av obemärkta utskott,
 av sten och hårda bergträd,
 pinade av vinden och tvingade att forma vassa skal.*

*Knappt får han plats, den Store Mjuke!
 Knappt räcker avsatserna till
 och varje gång han vänder
 ett ängsligt öga neråt,
 darrar han häftigt
 längsmed hela kroppen!*

Björnen
 Baryton

*Så långt! Så brant! Så objörnt utsatt!
 Så vilt! Vad gör jag här?
 Så överilat, måttlöst, skällöst, björnlöst!
 Här är ju fågelliv och fågelvägar,
 banor för tunna väsen, rörligt lätta
 och ivriga vid minsta vindstöt
 att ändra ställning och att dra iväg*

till andra utsikter!

Berättaren

*Äntligen landar han på en större avsats,
sätter sig väl tillrätta
och vågar inte titta åt något håll.*

Kören

*Långt är uppåt.
Långt är under.
Vinden viner kall.*

*Tröstlöst läge,
torftigt och ensligt,
främmande.*

*Tomt bankar hjärtat.
Hårt sliter magen.
Tryckt suckar lungan.*

*Men suckarna svider bara,
tröstar inte hjärtat,
formar inte blicken.*

*Vänder sig inåt,
björnen, allt mindre
blir skogen och världen.*

*Vänder sig inåt.
Frågar vad trycker,
vad ristar och driver?*

*Vänder sig inåt.
Frågar och lyssnar.
Frågar och väntar.*

*Hör inte längre
klagande sången
från toppen av berget.*

*Ser inte längre
bilder av bilder
ur djup och ur toner.*

*Formar ej längre
glänsande drömmar
i lekande länder.*

Vänder sig bara.

Berättaren

*Då var en stund i hela världen:
en paus för allt brus, ett upphör!
Sångaren på berget höll sin anda.
Luften kvarstod,
som höll en dirigent sin handflata
till bromsning för orkestern –
och björnen hörde sus –
en susning, ljud av viktig, nära vind
för in i björnens öra,
drog av bara farten
 ända ner i hjärtat,
slängde sig på blodets
fall och fors runt kroppen,
 för i röda strömmen
 runt och skrek omkring sig:*

Fågeln

*Vakna alla dåsar,
alla stumma hålör!
Vakna, alla stjärnor och planeter!
Vakna, nu är öppet,
morgon, dags att löpa
ut på spaning längs osedda spår!*

Berättaren

*Och björnen lyfter sitt förvånade huvud.
Då ser han, varifrån suset kommer!
En väldig fågel med en pojke på ryggen
närmar sig på mäktiga vingslag
och styr rakt mot björnens ståndpunkt.*

*I händerna har pojken ett svärd och en fiol.
Med svärdet höjt till slag kommer han närmre,
och just vid högra sidan av björnens huvud
låter han den skarpa eggen vira genom luften –
huvet studsar hemlöst i floden.*

*Ur pälsakroppen skuttar
tredje pojken upp!
Lätt och snabb på foten
rör han sig mot toppen.
Svärdet blir en flöjt då,
som ryttaren på fågeln
kastar till den nye.*

*Fågeln styr mot spelarn,
vänder sig mot toppen,
räcker fram fiolen
och slår sig ner bredvid.*

ALLA

*En stor platå är toppen av berget,
Tre ynglingar har möte där nu:
en lockar upp musik ur sina strängar,
en blåser vindar fram ur sina rör,
och tredje mannen lyssnar och dansar.*